

ПОЛІТИЧНИЙ СТАТУС ХОТИНСЬКОГО ПОВІТУ
В ДОБУ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ
1917-1920 РР.

Після проголошення самостійної Української Народної Республіки її уряд, визначаючи державні кордони, звернув особливу увагу на південно-західний регіон. У попередніх умовах мирного договору з Радянською Росією зазначалося, зокрема: “Питання відносно Бессарабії вирішує Українська Народна Республіка на підставі самовизначення й по згоді Румунії і Бессарабії після виводу з території останньої військ Совіта Народних Комісарів”¹.

У листопаді 1917 року в Бессарабії було створено державний парламентський орган під назвою "Сфатул церій" (Крайова Рада). 15 грудня 1917 р. він проголосив Бессарабію "Молдавською Народною Республікою у складі Російської федеративної демократичної республіки, утворення якої вітала Центральна Рада. Свої міждержавні стосунки МНР і УНР здійснювали насамперед на основі спільної боротьби з більшовицькою анархією на фронті і в тилу. За таких умов Центральна Рада і “Сфатул церій” відклали спірне питання про майбутнє Хотинщини, заморозивши питання територіальних претензій один до одного до установчих зборів українських і молдавських². Повітовим старостою від Центральної Ради з 10 квітня в повіт було призначено М.Лискуна³, який виконував свої обов’язки по 10 вересня цього ж року. І хоча в червні гетьманською владою повітовим старостою було призначено О.Сугаренка, до виконання своїх повноважень він так і не приступив⁴.

Однак союзницькі дії виявилися нетривалими. Молдавський парламент прийняв рішення про запрошення румунських військових сил для забезпечення порядку на території Бессарабії. Королівська Румунія, яка давно претендувала на територію Бессарабії і вважала її землі румунськими, а молдаван - румунами, цим негайно скористалася. За два з половиною місяці (кінець грудня 1917 р. – лютий 1918 р.) Бессарабія була зайнята румунськими військами, а північ Хотинщини окупували австро-німецькі війська⁵.

У відповідь на такі дії 12 квітня 1918 р. на засідання Малої Ради було винесено питання державних кордонів УНР з Молдавською. М. Грушевський, використовуючи свою обізнаність в проблемах етнічного розселення українців в Бессарабії, переконливо довів депутатам - членам Малої Ради, що УНР має повне право не визнати ухвали “Сфатул церій” і Румунії про злуку "за акт виявлення волі всіх народів, які населяють Бессарабію. Щоправда, ще 3 березня 1918 р., довідавшись про підготовку такого “акта злуки”, від імені Уряду УНР В. Голубович послав ноту-протест Урядам Німеччини, Австро-Угорщини, Болгарії та Румунії. В ній, зокрема, говорилося, що “Українське Правительство вважає, що всяка зміна бувшої румунсько-російської границі, особливо в її північній і полудневій частинах, глибоко порушує політичні і економічні інтереси УНР”.

Після тривалого обговорення рішення про приєднання до України було ухвалено на земських зібраннях Хотинського повіту⁶. Голова Хотинської повітової управи 1 квітня 1918 року просив від імені населення Єдинецької волості прийти на допомогу й звільнити частину волості від свавілля румун, котрі розорюють населення, і зберегти таким чином цілість повіту⁷.

Селянська маса, не виключаючи молдаван і старовірів-росіян, ставились дуже прихильно до справи прилучення Хотинщини до Поділля. Українська людність всяку чутку про це зустрічала з ентузіазмом. По волостях скрізь виносились резолюції про прилучення, а протоколи зборів тимчасово зберігались в Хотинському товаристві “Просвіта”⁸.

З встановленням в Україні 29 квітня 1918 року гетьманату П. Скоропадського питання про включення Хотинського повіту до складу Української Держави постало знову. Спираючись на підтримку Центральних держав, уряд зайняв більш жорстку позицію в питанні румунської анексії Бессарабії. Не останню роль в цьому відіграв Д. Дорошенко, який очолив міністерство закордонних справ. Він вважав, що уряд Української Держави повинен настоювати на приналежності політично-автономної Бессарабії до Української Держави, до чого вона, Україна, має всі права і чого бажає величезна більшість Бесарабії.

Майже одразу було створено спеціальну комісію під головуванням Сергія Шелухина, яка на основі етнографічних принципів визначила етнічні межі, що мала допомогти утвердити кордони України. В Бессарабії розмежування українців і молдаван мало відбутися по лінії від Новоселиці по старій межі з Румунією, включаючи до України весь Хотинський повіт, по лінії Атаки на Дністрі, далі по р. Дністру (Сороки, Вадрашков, Дубосари, Григоріанів) до м. Бендери, звідти до Акерманського повіту⁹.

Поки українські дипломатичні кола вели переговори з румунською стороною про належність повітів Бесарабії. Міністерство внутрішніх справ у червні 1918 року підготувало постанову про тимчасове, до остаточного розв'язання питання про поділ України на нові адміністративні округи, підпорядкування окремих повітів, що відходили від Радянської Росії до України. В числі інших називався і Хотинський повіт Бесарабської губернії, який в адміністративному відношенні мав відійти до Подільської губернії¹⁰. Про це також йшлося і в телеграмі МВС на ім'я Подільського губерніального старости від 20 червня¹¹. Але питання про приєднання повіту залишалось відкритим, через те, що австрійські військові відмовлялись визнавати призначених посадових осіб, мотивуючи це відсутністю офіційних документів про приєднання Хотинського повіту до України¹².

Лише з відходом австрійських військ з повіту розпочинається активна діяльність гетьманської влади в регіоні¹³. З 10 вересня староство повіту призначається П.Ізбіцький, який виконуватиме свої функції включно по 15 листопада¹⁴.

Листопадове повстання Директорії призвело до краху Української Держави П.Скоропадського. Тим часом королівська Румунія розгорнула вздовж Дністра прикордонні військові комунікації і створила ряд митних пунктів, чим реально засвідчила перенесення свого державного кордону на правий берег Дністра. Окрім цього після відходу в листопаді 1918 р. австро-німецьких військ з північної частини Хотинщини румуни захопили всю Північну Буковину, що була суто українською землею. 10 грудня 1918 р. румунський король ліквідував "Сфатул церій", а Бессарабія була проголошена провінцією Румунського королівства.

Директорія, яка прийшла на зміну гетьманському режиму, вирішила не ускладнювати свої стосунки з Румунією, її керівники не висували бессарабське питання як головне при налагодженні українсько-румунських відносин і фактично згодилися на існуючу реальність, сподіваючись на підтримку Румунії в утвердженні УНР. З цього приводу український дипломат Микола Василько гірко зауважив: "Бессарабія і Буковина є гонорар для Румунії"¹⁵.

Таким чином справа включення Хотинського повіту до складу України провалилась і як за правління Центральної Ради так і за гетьманату П.Скоропадського, а Директорія взагалі тримала ці території, як розмінну монету в своїх політичних ігрищах. Лише в 1940 році, за Радянського Союзу, ця територія знову буде приєднана до України.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі ЦДАВО України.) – Ф. 1064. – Оп. 1. – Спр. 5. – Арк. 25 зв.; 2. Боечко В., Ганжа О., Захарчук Б. Кордони України. - К., 1994. – С. 9.; 3. ЦДАВО України. – Ф. 538. – Оп. – 1. – Спр. 43. - Арк. 9.; 4. Там само. – Ф. 1793. – Оп. 1. – Спр. 94. – Арк. 10.; 5. Боечко В., Ганжа О., Захарчук Б. Вказана праця. – С. 40.; 6. ЦДАВО України. - Ф. 2592. - Оп. 1. -Спр. 123. - Арк.

53 зв.; 7. Там само. – Спр. 122. – Арк. 21.; 8. Там само. – Спр. 57. – Арк. 1.; 9. Там само. – Ф. 3696. – Оп. 1. – Спр. 178. – Арк. 7 зв.; 10. Там само. – Ф. 1216. – Оп. 1. – Спр. 9. – Арк. 295.; 11. Там само. – Ф. 1793. – Оп. 1. – Спр. 12. – Арк. 22.; Там само. Спр. 7. – Арк. 101, 127.; 12. Там само. – Спр. 12. – Арк. 38.; 13. Там само. – Арк. 51.; 14. Там само – Арк. 64.; Ф. 538. – Оп. 1. – Спр. 43. – Арк. 9.; 15. Там само. – Ф. 3696. – Оп. 1. – Спр. 177. – Арк. 7.